

**HOTĂRÎREA PLENULUI
CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA**

**„Cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la
judecarea cauzei penale”**

nr. 12 din 24.12.2012

În scopul aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează participarea procurorului la judecarea cauzelor penale, Plenul Curții Supreme de Justiție, în conformitate cu art. 2 lit. e) și art. 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, prin prezenta hotărîre, dă următoarele explicații:

HOTĂRĂȘTE:

Secțiunea 1- considerații generale la judecare în instanța de fond și poziția procurorului în procesul penal

1. În sensul legislației naționale, **procuror** – este persoană oficială numită în acesta funcție, în modul stabilit de lege, care prin intermediul Procuraturii își exercită atribuțiile privind conducerea ori efectuarea în numele statului a urmăririi penale, reprezintă învinuirea în instanță, exercită și alte atribuții prevăzute de lege.

2. Instanțele de judecată, examinînd cauzele penale cu participarea procurorului, vor ține cont despre limitele competențelor acestuia, potrivit dispozițiilor prevăzute în Constituția Republicii Moldova referitoare la Procuratură (art.124-125). Aceste dispoziții sunt dezvoltate de Legea cu privire la Procuratură (nr. 294/25.12.2008 //Monitorul Oficial 55-56/155, 17.03.2009), art. 51-54 și altele din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (nr. 122-XV din 14.03.2003 //Monitorul Oficial 104-110/447, 07.06.2003), jurisprudența internațională și națională.

3. Conform art.320 CPP, procurorul prezintă învinuirea în toate cauzele penale în numele statului. La exercitarea atribuțiilor sale în fața instanței de judecată, procurorul este independent și se supune numai legii. Acesta este obligat de a avea un rol activ în procesul de judecare a cauzei și:

- prezintă în ședința de judecată probele învinuirii, cît și poate prezenta noi probe în cauza în care a condus sau a efectuat personal urmărirea penală;

- participă la examinarea probelor prezentate de partea apărării, prezintă noi probe necesare pentru confirmarea acuzații, face demersuri și își expune părerea asupra chestiunilor ce apar în instanță;

- cere de la instanța de judecată cauza penală pentru a formula inculpatului o acuzare mai gravă și a administra noi probe dacă, în urma cercetării judecătorești, se constată că inculpatul a săvârșit și alte infracțiuni, iar probele sînt insuficiente;

- modifică încadrarea juridică a infracțiunii săvârșite de inculpat dacă cercetările judiciare confirmă că inculpatul a săvârșit această infracțiune;

- expune în timpul dezbaterilor opinia referitor la aplicarea legii penale și a pedepsei față de inculpat pentru fapta admisă.

În temeiul art. 6 pct. 31 CPP, procurorul prezintă învinuirea în conformitate cu dispozițiile legii și coroborează cu partea vătămată în scopul apărării intereselor acesteia.

4. Dacă în urma dezbaterilor judiciare procurorul se convinge că datele cercetării judiciare nu confirmă învinuirea adusă inculpatului, în conformitate cu prevederile art. 320 alin.(5) CPP, el este obligat să renunțe, parțial sau integral la învinuire sau la unele capete de învinuire și să expună instanței de judecată motivele renunțării la aceasta printr-o ordonanță motivată.

Renunțarea procurorului la învinuire atrage adoptarea de către instanța de judecată, după caz, a unei sentințe de achitare sau de încetare a procesului penal.

În caz de refuz parțial al procurorului de a susține învinuirea de stat în cazul unui concurs de infracțiuni, instanța adoptă sentința de achitare ori încetare în partea învinuirii de care procurorul s-a refuzat, precum și de condamnare în altă parte a învinuirii susținute de procuror în caz că aceasta s-a confirmat.

Ambele soluții se adoptă printr-o singură sentință.

De regulă, în cazul renunțului procurorului de la învinuire, în acest caz se va adopta o soluție de achitare.

Însă, în cazul cînd au fost admise erori de drept la pornirea urmăririi penale, înaintării învinuirii sau a survenit prescripția tragerii la răspundere penală, pe care motiv se declară renunțul procurorului de la învinuire, instanța va adopta o sentință de încetare a procesului penal.

5. Procurorul asigurînd temeinicia oricărei acuzații în materie penală trebuie să aibă posibilitate de a lua cunoștință și de a dezvolta toate probele, cererile sau excepțiile invocate de cealaltă parte (hotărîrea CEDO din 27.03.1998 J.J. vs. Olanda; hotărîrea CEDO din 25.09.2001 P.G. și J.H. vs. Marea Britanie).

În sensul jurisprudenței CEDO, (Hotărîrea din 19 decembrie 1989 Kamasinski v. Austria, p. 79), rechizitoriul joacă un rol crucial în procesul penal și din momentul elaborării acestuia inculpații sunt în mod oficial înștiințați cu privire la aspectele de fapt și de drept ale acuzațiilor ce li se aduc cu consemnarea acestui fapt în documente anexate la dosarul penal de care este responsabil acuzatorul de stat (art. 296 CPP).

În cazul în care în cadrul judecării cauzei în prima instanță se constată că rechizitoriul n-a fost confirmat de către procuror, instanța de judecată va pune în discuția părților problema vizată și, la solicitarea procurorului participant la ședința de judecată, anunță o întrerupere a ședinței de judecată pentru a soluționa competențele procurorului, prevăzute la art. 296 CPP.

Din sensul art. 52 alin. (2) CPP rezultă că dacă procurorul ierarhic superior a preluat o cauză penală pentru efectuarea urmăririi penale, acesta, întocmind rechizitoriul, îl semnează și îl trimite pentru judecare în instanța competentă.

6. Procurorul participant la judecarea cauzei penale este obligat să mențină pe tot parcursul procesului penal un rol activ, îndeplinind acțiuni eficiente în prezentarea și probarea învinuirii aduse inculpatului. El este persoana care inițiază cereri și demersuri în sensul cercetării probelor, modificării învinuirii. În instanța de fond procurorul insistă de a cerceta toate probele necesare adunate în cadrul urmăririi penale. De acest drept procurorul se bucură în continuarea procesului și în instanța de apel, propunând instanței să verifice și să cerceteze oricare alte probe noi în conformitate cu prevederile art. 414 CPP, asupra cărora instanțele sunt obligate să se pronunțe motivat.

Instanța de judecată poate dispune excluderea mijloacelor de probă, administrate de către procuror, la urmărirea penală, numai în cazul în care constată o încălcare substanțială și semnificativă a unei dispoziții legale privind administrarea probatoriului care, în împrejurări concrete ale cauzei, face ca mijlocul de probă administrat să aducă atingere caracterului echitabil al procesului penal în ansamblu (de pildă, în cazul maltratărilor admise de către ofițerii organului de urmărire penală, tratamentului inuman și degradant, aplicării violenței, nulității absolute a actului procesual prevăzut de art. 251 alin. (3) CPP etc. *Cauza Boicenco v. Moldova din 11.07.2006 , cauza Popovici v. Moldova*).

7. În conformitate cu art.326 CPP, cadrul judecării cauzei în primă instanță, acuzatorul de stat este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată, în opinia lui, dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior. La fel, procurorul poate proceda și în cazul când se constată că inculpatul a săvârșit o altă infracțiune care va influența încadrarea juridică a învinuirii aduse acestuia.

Dacă, după restituirea cauzei penale procurorului pentru efectuarea urmăririi penale, acesta nu a prezentat instanței de judecată ordonanța privind o nouă învinuire ori de modificare a învinuirii, aceasta urmează să continue judecarea cauzei și să se pronunțe asupra învinuirii formulate inițial în rechizitoriu.

8. La cererea procurorului, coroborată cu partea vătămată, care consideră necesar de a modifica încadrarea juridică fără a agrava situația inculpatului, instanța trebuie să pună acest aspect în discuția părților și să explice inculpatului că este în drept să ceară timp de a-și pregăti apărarea și să propună probe.

Este inadmisibilă aducerea neîntemeiată de noi capete de acuzare în procesul judecării cauzei penale, însă, este la fel inadmisibil ca reprezentantul acuzării de stat, care descoperă în cadrul procesului penal noi circumstanțe incriminatoare, să nu poată aplica pîrghiile justiției pentru calificarea corectă și echitabilă a faptelor comise de inculpat. În acest caz s-ar încălca dreptul la un proces echitabil al părții vătămate și al societății, care acuză persoana prin intermediul procurorului.

Rolul procurorului în procesul penal este multiaspectual, constînd în apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acestuia, în apărarea societății și a statului împotriva fenomenului criminalității, în constatarea și descoperirea tuturor infracțiunilor săvîrșite, în prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni.

9. Dreptul procurorului, prevăzut de art.326 alin.(1) CPP, de a modifica învinuirea „dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvîrșit o infracțiune mai gravă decît cea incriminată anterior”, se realizează prin emiterea în acest sens a ordonanței, iar instanța are obligația de a o accepta în cazul prezenței probelor incontestabile. Acest drept este proporțional cu situația care a determinat-o – săvîrșirea de către inculpat a unei infracțiuni mai grave decît cea incriminată. Or, procurorul nu poate fi lipsit de dreptul de a-și exercita atribuțiile sale potrivit art.124 din Constituție.

10. În cazul judecării cauzei penale în fond, instanța va stabili că urmărirea penală este efectuată de către un organ incompetent, va verifica dacă procurorul ierarhic superior, în situații de incompatibilitate sau alte motive întemeiate, a dispus, prin ordonanță motivată, exercitarea urmăririi penale de către procurorul din altă procuratură de același nivel sau organ de urmărire penală, deoarece de asemenea competență nu poate dispune procurorul raionului sau procurorul de sector.

În cazul cînd în instanță are loc conexarea mai multor dosare penale într-o unică procedură de judecare, expediate de procurori diferiți, la judecarea cauzei va participa procurorul desemnat prin dispoziție de procurorul ierarhic superior.

Dacă în ședința de judecată participă mai mulți procurori, neprezentarea unui procuror al grupului la judecarea cauzei nu atrage amînarea ședinței. În asemenea caz, ședința judiciară poate continua cu prezența unui procuror.

11. Conform art. 389, 390, 391 CPP, sentința de condamnare, achitare sau de încetare a cauzei penale, deciziile adoptate pe căile ordinare de atac pot fi atacate numai de către procurorul care a participat la judecarea acestei cauze, în condițiile prevăzute de lege (art. 400-405; art.420-430; art.437-445 CPP) dacă le consideră ca fiind ilegale.

În cazul în care se constată că procurorul care a participat la ședința de judecată, după pronunțarea sentinței/deciziei din diferite motive, nu exercită atribuțiile prevăzute în art. 53 CPP, **procurorul ierarhic superior este obligat să dispună înlocuirea acestuia cu un alt procuror care să decidă, dacă va ataca**

sentința/decizia cu apel sau recurs și în termen legal să declare după caz apel sau recurs.

Declararea peste termen apelul sau recursul de către procuror, impune în sensul alin. (2) art. 230 CPP, pierderea dreptului procesual și nulitatea actului efectuat peste termen.

În acest aspect este aplicabilă și jurisprudența CEDO, astfel în hotărîrea **Ghinea c. Moldovei** din 26 iunie 2012, Curtea Europeană a constatat violarea Articolului 6 § 1 din Convenție, observînd că, - *suspendarea termenului de prescripție, pe motiv că procurorul care a condus acest caz a fost în concediu, nu poate fi acceptat ce fiind compatibil cu principiul egalității armelor.*

Secțiunea 2 - unele proceduri ale instanței de apel cu participarea procurorului

12. Potrivit art.230-234 coroborat cu art. 402 CPP, termenul de apel este de 15 zile, termen legal și imperativ, astfel încît nerespectarea lui atrage decăderea din exercițiul dreptului de a declara apel și nulitatea oricărei cereri de apel înaintate după expirarea termenului.

Pentru procuror termenul curge de la momentul pronunțării sentinței. Această situație este aplicabilă atît pentru apărător, cît și pentru inculpatul lăsat în libertate sau celelalte părți prezente la pronunțarea sentinței.

13. În conformitate cu prevederile art. 402 CPP, după declararea apelului de către procurorul participant la judecarea cauzei sau partea vătămată a declarat în termen apel în defavoarea inculpatului, procurorul, participant în instanța de apel în termen de 15 zile de la data primirii de către parte a copiei apelului declarat, poate declara apel suplimentar, în care poate invoca motive adăugătoare de apel. În acest apel se pot invoca noi motive de apel care vor viza orice latură a cauzei penale.

Procurorul ierarhic superior nu este legat de motivele invocate în apelul de bază, fiind limitat de a acționa în termenul de 15 zile de la data primirii copiei apelului declarat. Acesta are dreptul de a renunța, de a retrage sau de a modifica unele motive de apel invocate în prima cerere de apel. Despre acest fapt părțile vor fi anunțate, cu înmînarea copiilor acestor apeluri și acordarea timpului necesar pentru pregătirea către judecarea apelurilor.

14. Nerespectarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și încălcarea prevederilor art.24 și art.26 din Codul de procedură penală, care obligă pe acuzatorul de stat, după o hotărîre de achitare pronunțată de prima instanța, sau tot din aceste motive, în cazul casării de către instanța de recurs a unei decizii de condamnare, în care s-a menționat rejudecarea cauzei în apel, să solicite audierea inculpatului în instanța de apel și să prezinte în ședința de judecată anumite probe în susținerea acuzațiilor penale aduse inculpatului, urmează să fie apreciată ca nesusținere a acuzațiilor penale în privința inculpatului în cadrul examinării apelului declarat împotriva sentinței de achitare.

Ignorarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și încălcarea prevederilor art. 24 și art. 26 din Codul de procedură penală lezează dreptul inculpatului la un proces echitabil, drept garantat de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În asemenea cazuri, omisiunile organului de urmărire penală și ale procurorului nu pot fi puse pe seama persoanei inculpate.

15. Se atenționează instanțele de apel că, în cadrul judecării apelului, procurorul nu poate modifica acuzarea în sensul agravării ei, din motiv că aceasta ar leza substanțial dreptul inculpatului la un proces echitabil (învinuirea respectivă nu parcurge triplul grad de jurisdicție, luând în considerare faptul că este formulată în instanța de apel). Totodată, art. 326 CPP stipulează posibilitatea modificării acuzării în sensul agravării ei dacă în cadrul judecării cauzei în prima instanță a fost inițiată de către procuror, dar nu a fost acceptată și ulterior a fost indicat acest motiv în cererea de apel.

Aceeași regulă se răsfrânge și asupra cazurilor de conexare a dosarelor în instanța de apel. Urmează a se evita cazurile când prin conexare în instanța de apel s-ar agrava situația inculpatului (art.6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale).

CEDO recunoaște că o instanță de apel are dreptul incontestabil de a recalifica faptele, însă ca această recalificare să fie compatibilă cu Convenția, acuzatului trebuie să-i fie acordată posibilitatea de a-și exercita drepturile la apărare în mod concret, efectiv și în timp util și numai în cazul când acesta o face procurorul care a cerut această modificare în prima instanță și a concretizat în apel această situație de drept (*Cauza Pelissier și Sassi v. Franța, cererea nr.25444/94 din 25.03.1999, § 62*).

Dacă procurorul în apel solicită reîncadrarea acțiunilor inculpatului fără a concretiza pedeapsa, acest fapt nu va influența asupra hotărârii, întrucât pedepsirea celui vinovat constituie o prerogativă a instanței.

Secțiunea 3 – unele situații procesuale de drept ale instanței de recurs cu participarea procurorului

16. Se explică instanțelor judecătorești că, potrivit prevederilor art. 420 alin. (4) CPP, exercitarea recursului ordinar este condiționată de utilizarea prealabilă a apelului, în cazul în care legea prevede această cale ordinară de atac.

Persoanele indicate în articolul 401 CPP, care nu au folosit calea de atac a apelului, pot declara recurs numai dacă prin hotărârea atacată a fost modificată soluția primei instanțe și prin aceasta s-a înrăutățit situația recurentului.

Procurorul care nu a declarat apel împotriva hotărârii instanței de fond, nu poate utiliza calea de atac recursul, însă poate declara recurs ordinar în cazul în care a fost admis apelul părții apărării.

17. Potrivit art.423 CPP, recursul declarat de procuror poate fi retras de procurorul care l-a declarat precum și de procurorul ierarhic superior. La caz,

instanța încetează procedura de recurs, deoarece nu mai este investită cu judecarea recursului procurorului.

18. Prevederile art. 426 CPP permit instanțelor de judecată în cazul când procurorul cere extinderea recursului declarat de el în termen și față de alte persoane, decât acelea la care s-a referit în recurs, putînd examina cauza și hotărî fără a li se crea acestora o situație mai gravă, doar dacă s-a decis admisibilitatea recursului.

Dacă procurorul a declarat recurs în defavoarea unor condamnați, iar procurorul ierarhic superior a retras recursul cu privire la unul dintre condamnați, instanța de recurs, la judecarea recursului procurorului, nu poate crea prin extindere o situație mai gravă condamnatului în privința căruia a fost retras recursul.

19. În cazul atacării hotărîrilor judecătorești de către procuror cu apel, recurs, recurs ordinar sau recurs în anulare, momentul depunerii acestor contestații se consideră data la care a fost trecut în registrul de intrare a actelor în cancelarie instanței de judecată.

Or, în sensul alin. (2) art. 232 CPP, modalitatea depunerii apelului, recursului pentru procuror, diferă de cea exercitată de celelalte părți în proces, care pot depune actul procedural inclusiv la oficiul poștal prin scrisoare recomandată, însă pentru procuror se va lua în considerație data la care apelul sau recursul a fost trecut în registrul de intrare a actelor instanței de judecată și nu în registrul de ieșire a actelor procuraturii sau data expedierii de la oficiul poștal.

20. Hotărîrea Plenului Judecătoriei Supreme cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzelor penale nr. 4 din 30.01.1996 se abrogă.

Președinte al Curții Supreme de Justiție

Mihai Poalelungi